

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΩΝ
ЕТНОГРАФСКИ МУЗЕЙ НА КАРАКАЧАНТЕ

Λεύκωμα Σαρακατσάνων
АЛБУМ НА КАРАКАЧАНТЕ

ΣΕΡΡΕΣ 2007 • СЕРЕС 2007

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΩΝ
ЕТНОГРАФСКИ МУЗЕЙ НА КАРАКАЧАННИТЕ

Λεύκωμα
Σ ΑΡΑΚΑΤΣΑΝΩΝ

АЛБУМ
НА КАРАКАЧАННИТЕ

Κείμενα και λεζάντες:
ΤΣΑΟΥΣΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ

Текст и бележки под снимките
ВАСИЛИС ЧАУШИС

Превод
Мария Атанасова

ΣΕΡΡΕΣ 2007
СЕРЕЦ 2007

Οι φωτογραφίες φέρουν το όνομα της οικογένειας που τις προσέφερε.

*Ενδέχεται οι εικονιζόμενοι να είναι συγγενικά πρόσωπα
της κάθε οικογένειας που βρίσκονταν ως ενθύμιο.*

*Под снимките е името на семейството, което ги предостави. Вероятно
хората, фотографирали се за спомен, са от роднински семейства*

Τίτλος: Λεύκωμα Σαρακατσάνων

© Λαογραφικό Μουσείο Σαρακατσάνων,
Κωνσταντινουπόλεως 62
Τ.Κ. 62100, Σέρρες
τηλ. 23210 62528, fax. 23210 56180
e-mail:museumsarak@aia.gr

Σχεδιασμός - Εκτύπωση
Αφοι Χαραλαμπίδη Ο.Ε.
Μ. Αλεξάνδρου 42
Τ.Κ. 62122, Σέρρες
τηλ. 23210 26106, fax. 23210 55595
e-mail: haralamp@otenet.gr

ISBN: 978-960-86170-2-5

Καρακατσάνοι ή Σαρακατσάνοι

Οι Σαρακατσάνοι είναι ένα κομμάτι του Ελληνικού λαού. Σύμφωνα με τα στοιχεία της παράδοσης που υπάρχουν στο αρχείο του Μουσείου οι προγονοί τους ανέβηκαν στην Πίνδο, τότε που κυριάρχησαν οι Τούρκοι στην Ελλάδα, το 1381 περίπου. Βγήκαμαν στα βνα όταν ήρθαν οι Τούρκοι και τους πολεμούσαμε, έλεγαν, οι γεροντότεροι. Ήταν οι λεγόμενοι κλέφτες. Έζησαν στην Πίνδο μέχρι το 1815 περίπου. Κάποια περίοδο οι πατέρες αποφάσισαν να στείλουν γυναικόπαιδα στην Ανατολική Θράκη. Από αυτούς προέρχεται ένα μέρος από τους μετέπειτα νομάδες Σαρακατσάνους. Μένοντας στην Θράκη τα γυναικόπαιδα, οι πατέρες τους άφησαν ευχή και κατάρα, ευχή να προκόψουν αλλά καταραμένοι αν ριζώσουν. Έπρεπε να γυρίσουν όλοι πίσω στην πατρίδα.

Σε όλο το διάστημα των 500 περίπου ετών που έζησαν στην Πίνδο, πριν το 1815, δεν λέγονταν Καρακατσάνοι αλλά ούτε και Σαρακατσάνοι. Σύμφωνα με την παράδοση οι Τούρκοι τους

έλεγαν Καρά-κατσάνους δηλαδή μαύρους - ανυπότακτους επειδή φορούσαν στο κεφάλι ένα μαύρο μαντίλι σε ένδειξη βαρύ πένθους γιατί έπεσε το βασίλειο, όπως έλεγαν οι γέροντες και μουρνταρεύτηκε η Αγια Σοφιά, Στην Πίνδο όπου έμειναν απομονωμένοι όλα αυτά τα χρόνια διατήρησαν όλα τα αρχαιοελληνικά στοιχεία, γλώσσα, ήθη, έθιμα και λαϊκή τέχνη.

Σύμφωνα με μαρτυρίες, φαίνεται ότι όταν έφυγαν τα γυναικόπαιδα νιοθέτησαν το Καρά Κατσάνος το οποίο στην πορεία έγινε και Σαρακατσάνος. Πολλά από τα στοιχεία αυτά αποδεικνύονται και από τραγούδια που έχουμε καταγραμμένα στο Βιβλίο, που έχει εκδώσει το Μουσείο με τίτλο "Τραγούδια, χοροί ήθη και έθιμα των Σαρακατσάνων".

Οι Σαρακατσάνοι φεύγοντας από την Πίνδο, οι πατέρες τους οργάνωσαν σε αυστηρά κλειστές κοινωνίες, «τα τσελιγκάτα», ώστε να μπορέσουν να διατηρήσουν ανόθευτη την κληρονομιά των προγόνων τους μέχρι και την αστικοποίηση τους το 1960.

КАРАКАЧАНИ ИЛИ ОЩЕ САРАКАЧАНИ

Kаракачаните (както е прието да се назовават в България – бел. на прев.) са част от гръцкия народ. Преданията, записи и съхранявани в архива на музея, свидетелстват, че техните предци се оттеглят в планината Пинд, кога то турските нашественици завладяват гръцките земи или около 1381 година. “Излезнахме в планините, когато дойдоха турците и воювахме с тях”, казваха най-старите, разказват за тъй наречените хайдути. Каракачаните живеят в Пинд докъм 1815 година. Приблизително тогава башите решават да изпратят жените и децата в Източна Тракия. От тях произхождат част от по-късните каракачани –nomadi. Те остават в Тракия, носейки благословията и проклятието от башите им – благословия - да пребъдат и проклятие, ако останат, ако пуснат корени. Те трябвало да се завърнат всички в Родината.

През всичките близо 500 години, когато живеят в Пинд, преди 1815 година, не се казват каракачани, нито пък саракачани

(както е прието в Гърция –бел. на прев.). “Турците ги нарекли кара-качани, ще рече черни – непокорни, защото носят на главите си черни кърпи в знак на дълбока скръб за падналото царство и поруганата Света София “, така казват старците. В Пинд, където остават през всичките тези години, уединени, те съхраняват своята древна гръцка идентичност, език, нрави, обичаи и народно изкуство. От сведенията изглежда, че тръгвайки, жените и децата приемат името кара-качани, което по-късно, в преходите, се превръща в сара-качани. Много от тези факти се доказват и от песните, които са включени в книгата, издадена от музея под заглавие “Τραγούδια – χοροί – έθιμα των Σαρακατσάνων” (“Песни – хора – обичаи на каракачаните”).

Отпращайки ги от Пинд, башите организират семействата си в строго затворени групи – “та тσελιγката” – челингата, в които те успяват да съхранят неподправено наследството от предците им, чак до усядането им през 1960.

Εισαγωγή

Το μουσείο Σαρακατσάνων, αναπτύσσοντας τις δραστηριότητες του στο τέλος της εποχής που η πολιτιστική μας κληρονομιά αποτελούσε καθημερινότητα, κατέβαλε υπεράνθρωπες προσπάθειες να περισώσει ότι ήταν δυνατόν. Ένας από τους τομείς της δράσης του είναι και αυτός της διάσωσης, συγκέντρωσης και προβολής των εξαιρετικά αξιόλογων παλιών φωτογραφιών που αποτυπώνουν την παραδοσιακή μας ζωή. Βασισμένο λοιπόν στο πλούσιο αρχείο του εκδίδει το παρόν Λεύκωμα με φωτογραφίες των Σαρακατσάνων από όλες τις περιοχές στις οποίες αυτοί βρέθηκαν.

Στο λεύκωμα περιλαμβάνεται, όπως είναι φυσικό, ένα μικρό μόνο μέρος της συλλογής του Μουσείου. Όλες οι φωτογραφίες είναι με ακρίβεια χρονολογημένες.

Χρονολογούνται από την δεκαετία του 1910 ως το 1965. Τραβήχτηκαν από πλανόδιους φωτογράφους ή από φωτογράφους των πόλεων στις οποίες κατέβαιναν οι Σαρακατσάνοι για διάφορες εργασίες τους. Εκτίθενται με χρονολογική σειρά, ανά δεκαετία. Κρίθηκε σκόπιμο όμως να επιλεγούν, από το σύνολο τους, αυτές του γάμου με χρονολογική σειρά επίσης. Ο κυριότερος λόγος

της συγκεκριμένης επιλογής είναι ότι αυτή η κορυφαία στιγμή της κοινωνικής ζωής των Σαρακατσάνων συνοδεύεται από τα καλύτερα ίσως δείγματα της υφαντικής και κεντητικής τους τέχνης. Εκτιμούμε πως σ' αυτό ακριβώς το σημείο βρίσκεται και η σημαντική συμβολή του παρόντος Λευκώματος. Στο ότι δηλαδή προσφέρει πλούσιο υλικό στον ειδικό να παρακολουθήσει τις αλλαγές στα επιμέρους στοιχεία των ανδρικών και γυναικείων ενδυμασιών, που προέκυψαν ανά δεκαετία. Εύκολα μπορεί να αναγνωρίσει κανείς στις μέρες μας τη σύγχυση που επικρατεί γύρω από αυτό το ζήτημα. Φαινόμενα απαράδεκτων συνδυασμών, στο όνομα μάλιστα της διατήρησης της παράδοσης μας, συνοδεύουν τις φολκλορικές εκδηλώσεις ανά την επικράτεια.

Ο αναγνώστης θα συναντήσει τους Σαρακατσάνους, στις σελίδες του, σε όλες σχεδόν τις στιγμές της καθημερινής του ζωής. Σε στιγμές εργασίας, αλλά και σκόλης. Στα καλύβια τους, στις τσιατούρες τους, στο άρμεγμα, στην κάθισδο τους στο παζάρι.

Αφιερώνεται, τιμής ένεκεν στους Σαρακατσάνους όλης της Ελλάδας που με ευγένεια προσέφεραν τις φωτογραφίες τους για την επίτευξη τους παρόντος εγχειρήματος.

ВЪВЕДЕНИЕ

Вкрай на една епоха, когато културният ни живот е завладян от делничността, Музеят на каракачаните развива своята дейност и полага свръхчовешки усилия да съхрани, каквото е възможно. Част от неговата дейност е спасяването, събирането и издаването на изключително ценните стари фотографии, които изобразяват нашия традиционен бит. И така, от богатия архив на музея бяха подбрани снимки на каракачани от всички краища, в които се намериха, за да се издаде настоящият албум.

Разбира се, албумът включва една малка част от сбирката на музея. Всички фотографии са точно датирани. Обхващат годините от 1910 до 1965. Снимани са от пътуващи фотографи или от такива, в градовете, където каракачаните слизаха по различни свои работи. Представени са в хронологичен ред, по десетилетия. Целенасочено, от общия брой, са подбрани и представени сватбени снимки също в хронологичен ред. Главната

причина за конкретния избор е в това, че този върхов момент от обществения живот на каракачаните е съпътстван от най-красивите образци на тяхното тъкаческо изкуство и везба. Мисля, че точно в това е значимият принос на настоящия Албум. Той предлага богат материал на специалиста, за да проследи промените в отделните елементи на мъжкото и женското облекло, настъпили през десетилетията. Днес лесно се разпознава объркването, настъпило около този проблем. Недопустими съчетания, в името на традициите и съхранението им, съпътстват фолклорните ни изяви по цялата страна.

Читателят ще срещне каракачаните по тези страници почти във всички моменти от ежедневието им, във време на труд, но и в мигове на отдых. В колибите, в палатките, по време на доене, на пазар.

Посвещава се и в чест на онези каракачани от цяла Гърция, които любезно ми предоставиха снимките си за изпълнението на настоящото начинание.

1910 - 1961

Σαρακατσάνες με
χαραγμένο το σταυρό
στο μέτωπο. Σύμβολο
της πίστεως
από τα χρόνια της
Τουρκοκρατίας.

1910: Οικογένεια **Τσαούση Νικόλαου**
του Γεωργίου Πατρίκι Σερρών.
Άνδρας με λαχούρι στο κεφάλι,
σεγκούνι και σλιάφι.

1910г. Семейството на Никола Чаушис, син
на **Георгос Чаушис**. Патрики, Серес.
Мъж с лахури (вълнен шал) на главата,
сенгуни (широката подпоясна - от коленете
до кръста - мъжка дреха от дебел вълнен бял
плат, която покрива отзад и отстрани
полите на ризата) и силих.

Σλιάφι: Κλέφτικη ζώνη στην οποία
έβαζαν πιστόλες και μαχαίρια.
Силих (още силихълък) – кожен
пояс, в който хайдутите носят
пистолети и ножове.

1915: Οικογένεια **Ήτταλα Αθανασίου**
Σλίβιανη Βουλγαρίας.

Έθιμο - γύρισμα ταψιού. Η Σαρακατσάνα γυρίζει
το ταψί φορώντας στα τέσσερα δάχτυλα της
δαχτυλίδια για να ακούγεται μια μουσική καθώς
γυρίζει φυγόκεντρα το ταψί.

1915г. Семейството на **Атанасиос Италас**.
Сливен, България.

Обичаят с въртене на тава. Каракачанка
върти тавата и с помоща на пръстените на
дясната ѝ ръка се получава мелодия.

▼
1924: Οικογένεια Βούλγαρη Κων/νου
του Αντωνίου Διαλαμπή Κομοτηνής.

1924г. Семейството на
Константинос Вулгарис, син на Андонис
Вулгарис. Диаламби, Комотини.

►
1924: Οικογένεια Τζότζιου Ιωάννη
του Γεωργίου Ποντολίβαδο Καβάλας.
Γέροι και νεότεροι συγκεντρωμένοι
συζητάνε κοινωνικά και επαγγελματικά θέματα
όπως συνηθίζονταν.

1924г. Семейството на Йоанис Чочус,
син на Георгос Чочус. Понтоливадо, Кавала.
Млади и стари заедно обсъждат общински и
трудови проблеми, както обикновено.

1930: Οικογένεια **Хортарγιά** Ευάγγελου
του Αστερίου Αχινός Σερρών.

Γυναίκες με τραχλιές πάνινες ραμμένες και νύφη
με ασημοζώναρο και όχι φόρκι με γκουντέ πον
φορούσαν παλιότερα. Επίσης η νύφη φοράει
κουστέκι με ασημοσονγιά.

84. 1930г. Семейството на **Евангелос**
Хортаръяс, син на Астериос Хортаръяс .
Ахинос, Серес.
Жени с пришити яки, невеста със сребърен
колан и костеки със сребърна ножка.

1930: Γάμος. Οικογένεια **Αποστόλου Στέργια**
Συμπεθεριό με φουστανέλες στα άλογα, κρατών-
τας άσπρο φλάμπουρα συνέχεια του λαβάρου της
επανάστασης.

1930г. Сватба. Семейството на
Стериос Апостолос.
Сватове с фустанели, на коне и с фламбура –
байракът, продължение на знамето от
националноосвободителните борби.

1935: Γάμος. Οικογένεια **Λάπα Γεώργιου**

βαφέικα Ξάνθης.

Γυναίκες Σαρακατσάνες με πάνινες τραχλιές
και ποδιές πάνινες φρουτοποδιές με παναούλες.

1935г. Сватба. Семейството на

Георгос Лапас. Вафеика, Ксанти.

Каракачанки с платнени яки и
престишки - панаули

1924: Γάμος. Οικογένεια **Μαρούλα Χρήστου**
του Κων/νου Κοκκινόγια Καβάλας.

1924г. Сватба. Семейството на
Христос Марулас, син на Константинос
Марулас. Кокиноя, Кавала.

▼
1935: Οικογένεια Τσαούση Νικόλαου
του Γεωργίου Πατρίκι Σερρών.
*Τυροκόμοι στο τυροκομείο - μπατζίο
με τα κασέρια τα λεγόμενα κασκαβάλια.*
1935г. Семейството на Никола Чаушис,
син на Георгос Чаушис. Патрики, Серес.
*Учител и неговите ученици в училището на
челингатото (стана).*

►
1935: Οικογένεια Τσαούση Νικόλαου
του Γεωργίου Πατρίκι Σερρών.
*Δάσκαλος με τους μαθητές του
σε σχολείο στο τσελιγκάτο.*
1935г. Семейството на Никола Чаушис
син на Георгос Чаушис. Патрики, Серес.
Майстори в мандра.

1939: Οικογένεια **Τζελέπη Χρήστου**
του Δημητρίου Παλλάδιο Κομοτηνής.
1939г. Семейството на **Христос Дзелепис**,
син на Димитрис Дзелепис.
Паладио, Комотини

1939: Οικογένεια **Γκράνα Πέτρου**
του Κων/νου Ευκαρπία Σερρών.
1939г. Семейството на **Петрос Гранас**,
син на Константинос Гранас.
Евкарпия, Серес.

1940: Οικογένεια **Καλτσά Ιωάννη**
του Δημητρίου Διαλαμπή Κομοτηνής.
1940г. Семейството на **Йоанис Калцас**, син
на Димитрис Калцас. Диаламби, Комотини.

1940: Οικογένεια **Ήτταλα Αθανάσιου**
Σλίβιанη Βουλγαρίας.
1940г. Сватба. Семейството на
Атанасиос Италас.
Сливен, България.

▼
1944: Γάμος. Οικογένεια Μπάκα Πολυμέρη
του Κων/νου Ηράκλεια Σερρών.
Γάμος στην Ηράκλεια Σερρών.
Οι γυναίκες φοράνε Μακεδόνικες φορεσίες.
1944г. Сватба. Семейството на
Полимерис Бакас,
син на Константинос Бакас.
Ираклия, Серес
Жените са облечени в македонски
(каракачански) носии.

►
1944: Γάμος. Οικογένεια Κότσου Κων/νου
νεο Κορδελιό Θεσ/νίκης.
Γάμος στην Σερβία.
1944г. Сватба. Семейството на **Константинос**
Котцос. Нео Корделио, Солун.
Сватба в Сърбия.

1945: Οικογένεια Γιαρίμη Αναστασίου
Κομοτηνή.
Μετακίνηση από τα χειμαδιά στα βουνά - καραβάνι.

1945г. Семейството на
Анастасиос Яримис. Комотини.
Преход от местата за зимуване към
планините. Керван.

1945: Οικογένεια Τζιότζιου Ιωάννη
του Χρήστου Ποντολίβαδο Καβάλας.
1945г. Семейството на **Йоанис Чочус**, син
на Христос Чочус. Понтоливадо, Кавала.

1950: Οικογένεια Κώτσου Κων/νου

Νέο Κορδελί Θεσ/νίκης.

1950г. Семейството на

Константинос Котцос.

Нео Корделю, Солун.

1950: Γάμος. Οικογένεια Βρύζα Στέργιου

του Γεωργίου Λυγαριά Σερρών.

Γάμος - χορός με όργανα. Πρώτα ο γάμος γίνονταν μόνο με τραγούδια που λέγονταν με το στόμα από όλους τους παραβρισκόμενους.

1950г. Сватба. Семейството на

Стериос Вризас, син на Георгос Вризас.

Лигаря, Серес.

Сватба – хоро със съпровода на музикални инструменти. Първоначално сватбата е озвучавана само от песни, пъти от всички присъстващи, без съпровода на музикални инструменти.

▼
**1950: Γάμος. Οικογένεια Καπούλα Αθανάσιου
Χουμνικό Σερρών.**

**1950г. Сватба. Семейството на
Атанасиос Капулас.
Хумнико, Серес.**

►
**1950: Γάμος. Οικογένεια Χορταργιά
Ευάγγελου του Αστερίου Αχινός Σερρών.
1950г. Сватба. Семейството на
Евангелос Хортаряс, син на Астериос
Хортаряс. Ахинос, Серес.**

1956: Γάμος. Οικογένεια Πελτέκη Ιωάννη
του Γεωργίου Βαφέϊκα Ξάνθης.
Πήδημα πρόικας από τον μπράτιμο
και τον κουμπάρο.

1956г. Сватба. Семейството на
Йоанис Пелтекис,
син на Георгос Пелтекис. Вафеика, Ксанти.
Прескачане на чеиза от побратима -
байрактаря и кръстника.

1956: Οικογένεια Γιαρίμη Αναστάσιου
του Γεωργίου Τσισμού Κομοτηνής.
Γάμος, χορεύοντας με γραμμόφωνο.

1956г. Семейството на Анастасиос Яримис,
син на Георгос Яримис. Язмос, Комотини.
Сватба. Играят под съпровода на
грамофон.

1956: Οικογένεια **Γιαρίμη Αναστάσιου**
του Γεωργίου Τασμος Κομοτηνής.

1956г. Семейството на
Анастасиос Яримис, син на Георгос
Яримис. Язмос, Комотини.

1957: Γάμος. Οικογένεια
Δαλακούρα Αλέξανδρου του Δημητρίου
Σάλπη Κομοτηνής.

1957г. Семейството на
Александрос Далакурас, син на Димитрис
Далакурас. Салпи, Комотини.

